

**XII. ve XIV. YÜZYIL HADİSELERİNE HERETİK BİR YAKARIŞ:
KIRBAÇÇILAR HAREKETİ VE KUTSAL KAN İKONOGROFİSİ**

*Heretic Invocation to the Events of the XIIIth and XIVth Century: The Flagellants
Movement and the Holy Blood Iconography*

Dr. Asiye Abdurrahmanoğlu

aasiye002@hotmail.com

Makale Türü-Article Type : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-Received Date : 22.03.2023
Kabul Tarihi-Accepted Date : 16.05.2023
DOI Number : 10.9737/historystudies.1269193

Atıf – Citation:

Asiye Abdurrahmanoğlu, “XII. ve XIV. Yüzyıl Hadiselerine Heretik Bir Yakarış: Kırbaççılar Hareketi ve Kutsal Kan İkonografisi”, *History Studies*, 15/3, Ağustos 2023, s. 515-529.

XII. ve XIV. YÜZYIL HADİSELERİNE HERETİK BİR YAKARIŞ: KIRBAÇÇILAR HAREKETİ VE KUTSAL KAN İKONOGRAFİSİ

**Heretic Invocation to the Events of the XIIIth and XIVth Century: The Flagellants Movement
and the Holy Blood Iconography**

Asiye Abdurrahmanoğlu*

Öz

Orta Çağ Hıristiyan toplumunda krizler, savaşlar, salgın hastalıklar, kıtlıklar Tanrı'nın bir gazabı olarak düşünülmekteydi. Bu tarz olumsuzluklarla karşı karşıya kalan insanlar, Tanrı'nın öfkesini yatıştırmak için çeşitli eylemlere başvuruyorlardı. XIII. ve XIV. yüzyılda Avrupa sokaklarına dökülen Kırbaççılar da, aynı içgüdü ile hareket etmekteydiler. Üst üste yaşadıkları felaketler neticesinde Tanrı'nın onları yok etmeye kararlı olduğuna inanmışlardı ve bedenlerini kırbaçlayarak bu sonun önüne geçmeyi, Tanrı'yı yatıştırmayı denediler. Elleri kırbaçlarla, yerel ilahiler eşliğinde şehirleri, kasabaları dolaştılar. Toplam otuz üç buçuk gün boyunca bedenlerini kırbaçla tedip ettiler. Ritüellerinde kanın özel bir yeri bulunmaktaydı ve bu kan Mesih'in kanını sembolize ediyordu. Ancak yerel otoriteler ve Papalık eylemlerini sakıncalı gördü ve yasakladı. XIV. yüzyıldaki eylemleri XIII. yüzyıla kıyasla daha fazla ses getirdi. Kırbaççılar XIV. yüzyılda radikalleştiler. Çalışmamızın amacı iki evre halinde tarih sahnesine çıkan Kırbaççıların ortaya çıkış serüvenlerini değerlendirmektir. Bu bağlamda çalışmamız XIII. ve XIV. yüzyıl sosyal tarihine konu üzerinden bir bakış atmaya hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Kırbaççılar, Kutsal Kan, Kara Ölüm, Papalık, XIII. Yüzyıl.

Abstract

In Medieval Christian society crises, wars epidemics, famines were considered as wrath of God. Faced with such adversities people took various actions to quell God's anger. The Flagellants who took to the streets of Europe in the XIIIth and XIVth centuries acted with the same instinct. As a result of the calamities, they had experienced, they believed that God was determined to destroy them, and by whipping their bodies they tried to prevent this end and appease God. They wandered through cities and towns with whips in their hands and accompanied by local hymns. For a total of thirty-three and a half days, they chastised their bodies with whips. Blood had a special place in their rituals, and this blood symbolized the blood of Christ. However, local authorities and the Papacy saw their actions as objectionable and banned them. Their action in the XIVth century made more noise than in the XIIIth century. The Flagellants were radicalized in the XIVth century. The aim of our study is to evaluate the emergence adventures of the Flagellants, who appeared on the stage of history in two phases. In this context, our study aims to take a view on the social history of the XIIIth and XIVth centuries.

Keywords: Flagellants, Holy Blood, Black Death, Papacy, XIIIth Century

* Dr., Çankırı/TÜRKİYE, aasiye002@hotmail.com ORCID: 0000-0002-1021-944X.

Giriş

Orta Çağ'da insanlar kendilerini ve yaşamlarını iyileştirmek için, iyi bir Hıristiyan olma ideali doğrultusunda hareket etmekteydiler. Toplumsal yaşam içerisinde iyi bir fert olmak, toplumsal alan ve dinsel alana ortak yarar sağlamak dönemin dindar bireylerinin hayat amaçlarından biriydi. Bu bağlamda Hıristiyan mistisizminde ve manastır düzeninde beden disiplin edilmemesinin özel bir yeri vardı. Disiplin metotları genellikle asketizm-çilecilik olarak adlandırılmaktaydı ve yöntem değişiklik gösterse de amaç ilk günahın izini taşıyan bedeni tedip ederek bir kefarete ödemektir. Bireyin bedenini kırbaçlayarak disipline etmesi de günahlar için bir kefarete yöntemi idi. Kırbaçlama günahkâr davranışlar için bir kefarete biçimi olarak Hıristiyanlığın erken döneminde ortaya çıktı; IV. yüzyıldan VI. yüzyıla kadar manastır yaşamına dâhil edildi ve XI. ve XII. yüzyıl itibarıyla açık alanda kendi kendine kırbaçlama Hıristiyan âleminde yaygın hale geldi.¹

Bir uygulama olarak kırbaçlama neredeyse insanlık tarihi kadar eski görünmektedir. İnsanlığın en başından beri görülen kırbaçlama olaylarına toplu bir bakış attığımızda yeniay sırasında cinsel organlarını kamçılayan Brezilya Kızılderililerinden, Bereket Tanrıçasını kanla yatıştıran Spartalılara kadar, pek çok toplulukta uygulamanın örneklerini görebilmekteyiz. Bireyin kendini kırbaçlaması Avrupa toplumu için de tanık olunmamış bir durum değildi. Yukarıda bahsettiklerimizden farklı olarak bireyin kırbaçlanmasının Avrupa'da iki farklı formu vardı. Roma hukukunda var olan kırbaç cezası itiraf almak, çeşitli suçları cezalandırmak ve çarımha germe işkencesine başlamadan evvel başvurulmuş bir yöntemdi ve uygulamada dini ya da mistik bir anlam bulunmuyordu. XI. yüzyıl ile birlikte tövbekârlığın ya da tövbe idealinin Hıristiyan dünyasında yeni ruhsal akımların merkezine yerleşmesi ile bireyin kendini kanını akıtmadan kırbaçlaması ruhsal terbiyenin, tövbekârlığın bir modeli olarak yükseldi. Eski dönem Hıristiyanlık inancında kefarete için tercih edilen yöntem genel olarak oruç ve duaydı ancak bu modelin yerine kırbaçlama, Orta Çağ'ın sonlarına doğru cazip ve popüler kefarete biçimi olarak kabul edilmeye başlandı. Kırbaçlama uygulamasına Kluni, Sistersiyen ve Fransisken tarikatlarında yer yer rastlamak mümkündür ve Assisili Aziz Francis'in ve Azize Clara'nın da dâhil olduğu monastik yaşamın önde gelen fertlerinin, huş ağacının ince dallarından yaptıkları çubuklar ile ara ara bedenlerini kırbaçladıkları bilinmektedir.² Genel olarak monastik sisteme bağlı fertlerde görülen bu kefarete yöntemi, kamusal alandan uzak, bireysel ve daha insani bir şekilde yapılmaktaydı.

Adını tövbe ayinlerinde kullanılan ve *flagella* olarak adlandırılan kırbaçlardan alan Kırbaççılar hareketi 1260 ve 1349 yılında iki evre halinde büyük bir patlama yaptı. En güçlü aksiyonlarını 1349 yılında yaptıklarından Almanya'da ortaya çıktıkları sanılmaktadır. Sokaklarda çift sıra halinde, yarı çıplak dolaşan, dualar okuyan ve kan akana kadar bedenlerini kırbaçlayıp, hırpalayan insanlar Orta Çağ'ın en derin görülen manzaralarından biriydi. Aslında bu vahşi tarz ilk olarak Almanya'da ortaya çıkmadı; Almanya topraklarında mistik tutkunun devreye girmesi ile sadece değişik bir şekil aldı.³ Kırbaççılar hareketi resmi olmayan dindarlıktan heterodoksiye doğru karakteristik bir evrim geçirdi. Kırbaççıların ortaya çıkış tarihi olan 1260 olaylarının da, sonrasında 1349 olaylarının da temelinde felaket korkusu vardı. Siyasi ve dini karmaşadan etkilenen 1260 olayları Joahimist⁴ akıma göre Oğul'un Çağı'nın yaklaşmakta olan sonuna, 1349 olayları ise Kara Ölüm'ün dehşeti ile dünyanın haber verilen sonuna ilişkin duyulan bir felaketin, kıyametin gelmiş olduğuna dair bir korkunun ürünüydü.⁵ 1260 Kırbaççıların besleyen korkunun

¹ John Abert, *The Black Death: The Great Mortality of 1348-1350*, Palgrave Macmillan, New York 2005, s. 117.

² M. Cooper, *Flagellation & The Flagellants: A History of the Rod in all Countries from the Earliest Period to the Present Time*, William Reeves, London 1877, s. 70-71.

³ Alfred Werner, "Germany's New Flagellants", *The American Scholar*, C.27, S.2, 1958, s. 169.

⁴ Dönemin önemli kıyamet düşünürlerinden olan İtalyan teolog Fioreli Joachim'in tarih taksimatı ve dünyanın sonuna dair kehanetlerinden beslenen akım.

⁵ Gordon Leff, *Heresy in the Later Middle Ages: The Relation of Heterodoxy to Dissent c. 1250- c. 1450*, Manchester University Press, New York 1967, s. 486.

kökleri Papalık ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu arasındaki savaşlardı. I. Friedrich'in (1155-1190) ve ardıllarının Papalık ile verdiği uzun ve yıpratıcı savaşlar İtalyan toplumunu çeşitli gruplara ayırırken, bölgeye kronik bir isyan geleneği yerleşmişti. Papalık ise Alman gücünün karşısında durmaya çalışırken ahlaki yönden bir çöküş yaşadı. Devamında Roma Kilisesi sıfatını taşıyan Papalığın, Roma'da değil de bir geleneğin dışına çıkarak XIV. yüzyılda Avignon'da olması, bölgede kiliseye dair sivil hoşnutsuzluğu yükseltirken, Aziz Petrus'un haleflerinin Avignon'da merkezileşmek adına hayata geçirdikleri reformlar, uyguladıkları mali kararlar Papalık idaresinin laik idarelerden bir farkı kalmadığını insanlara hissettirdi. 1260 ve 1349 Kırbaççıların ortaya çıktıkları bölgeler iki egemen gücün –Papalık ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu- hâkim olduğu ve anarşi ile besledikleri bölgelerdi. Kuzey İtalya ve Almanya'nın bir kısmı bu bağlamda felaket korkusuyla hassaslaştı. Zamanın siyasi, dini, sosyal, ekonomik koşulları muhafazakâr ve dini bir içgüdüyle insanları harekete geçirdi.

Eskatolojik⁶ gelenekler bütününden beslenen her iki dalga, yaşanan felaketlere karşı bir yakarış ve arınmaydı. Amaçları geleneksel ıstırap anlayışından yola çıkarak, kırbaçlama vasıtasıyla insanlığı kurtarmak ve aynı zamanda kefaretlere ile son günlerin gelişini hızlandırmaktı. Kamusal alana taşınan, açık, toplu ve törensel ayinleriyle Kırbaççılar, kendilerinden önceki yoksul Haçlılar gibi eylemlerini benzersiz eskatolojik değere sahip kolektif bir *imitatio Christi*⁷ olarak görmekteydiler.⁸ Ancak XIII. ve XIV. yüzyılda iki evre halinde tarih sahnesine çıkan Kırbaççılar fertlerini besleyen kökler aynı olsa da toplum üzerinde yarattıkları etki ya da tepki birbirinden farklıydı.

1. XIII. Yüzyıl Kırbaççıları

XIII. yüzyılın ortalarından başlayarak neredeyse bir asır kadar Orta ve Doğu Avrupa'nın yolları Kırbaççılar olarak bilinen tövbekâr gruplarının ara sıra izdihamına uğradı. Bu kişiler, otuz üç buçuk gün süren tövbe haccının bir parçası olarak kendilerini kamuya açık yerlerde alenen kırbaçladılar ve inanışlarına göre öfkeli olan Tanrı'nın gazabına son vermek için umutsuz bir şekilde bedenlerini tüm ayıplara kefaretiler olarak sundular.⁹ Kırbaççılar, ilk olarak 1260 yılında bir İtalyan şehri olan Perugia'da ortaya çıktılar. Onların ortaya çıkış şartlarını doğru anlamak için dönemin dinamiklerine göz atmak oldukça önemlidir. Evrensel iddialara sahip iki karşıt güç olan Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu ve Papalık arasındaki üstünlük yarışı İtalyan şehirlerini ve komünlerini parçaladı. İki rakip güç arasındaki savaşta İtalyan toplumu Guelf ve Ghibellin¹⁰ olarak iki ayrı fraksiyona ayrıldı. XIII. yüzyıl İtalyası'nda hâkim olan görünüm çatışma, kavga ve uyumsuzluktu. Evrensel imparatorluk, evrensel Papalık fikri ve üstünlük yarışı; ikisinin yarattığı karmaşadan faydalanmaya çalışan ve ayrılıkçı hırsların peşinde olan seküler prenslerin savaşları, bu yüzyılda sürekli bir çatışma halini doğurdu. İtalyan toplumu bir sancı içerisindeyken ruhban sınıfı kaynaklı suistimaller de Orta Çağ kilisesinin suç kataloğunu kabarttı ve toplumda onlara karşı şüphe ve güvensizliği yükseltti. Dünyanın içinde bulunduğu duruma dair yoğun memnuniyetsizlik ve kilisedeki yozlaşma bir nevi sisteme saldırı niteliği taşıyan heretizmi canlandırdı ve durum A. S. Turberville'nin ifadesiyle "*ahlaki bir tiksinti*" kaçınılmaz kıldı.¹¹

⁶ Yunanca 'eschatos' (son) kelimesinden türeyen eskatoloji, insanlığın bir başlangıcı olduğu gibi sonunun da olduğunu savunan teoloji bilimidir. Evrenin sonunun geldiğinde ortaya çıkacak olaylar ve daha çok kıyamet senaryoları ile ilgilenen, bir nevi mitsel yönü baskın bir geleneğin unsurudur.

⁷ Mesih'e benzemek. Mesih'in yaşadığı ve davrandığı gibi bir hayat modeli benimseyerek yaşama ideali.

⁸ Reinaldo L. Roman, "Christian Themes: Mainstream Traditions and Millenarian Tradition", *Millennialism and Violence*, Ed. Michael Barkun Frank Cass, London 2005, s. 58.

⁹ Keith Charles Patterson, *The Flagellants of the Thirteenth and Fourteenth Centuries: Their Rise and Decline*, (Oklahoma State University Master of Arts, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Oklahoma 1977, s. 1.

¹⁰ Kutsal Roma Germen İmparatorluğu ve Papalık arasındaki çatışma yıllarında çeşitli şehir ve komünler Papalık yanlısı ya da imparatorluk yanlısı olarak pozisyon aldılar. Papalığın üstünlüğünü savunan ve Papalığın yanında olan şehirler Guelf olarak, imparatorluğun üstünlüğünü savunan şehirler Ghibellin olarak nitelendirilmekteydi.

¹¹ A. S. Turberville, *Medieval Heresy & The Inquisition*, Crosby Lockwood and Son., London 1920, s. 5-10.

Kilise'nin dili ile heretik ya da sakıncalı kabul edilen bu gibi eylemler, aslında Roma Kilisesi'nin içinde bulunduğu duruma bir protesto niteliği taşımaktaydı.

Orta Çağ'da bireysel ve basit sayılabilecek sosyal faaliyetler dahi dinle ilintiliydi. Günlük yaşamın her anını kutsallaştırma arzusu mistik kişilerde oldukça belirgindi. Ayrıca J. Huizinga'nın yerinde tespitiyle Orta Çağ'ın son yüzyılları aydınlık ve karanlık, ıstırap ile sevinç, hastalık ve sağlık arasındaki karşıtlıkların toplandığı, sıra dışılıklarla dopdolu, dikkat çekici bir süreçti.¹² Toplum hassasiyet ve zalimlik arasında, çilecilik ile bu dünyaya bağlılık arasında ve cehennem korkusu ile cennet beklentisi arasında gidip gelerek uçlara yöneldi ve Kırbaççıların ortaya çıktıkları çağ melankoli ile özdeşleşti.¹³ Bu ayrı uçlarda gezen düşüncelere bir de dünyanın sonunun yaklaştığına dair görüşler, beklentiler de eklenince kıyamet geleneği sıradan halk arasında ve özellikle ezilenler içinde bir kitle yarattı. Joahimist öğretinin tarih taksimatında Baba'nın Çağı, Oğul'un Çağı ve Kutsal Ruh'un Çağı olarak üç ana bölüm vardı ve ikinci çağın bitişi olan 1260 yılı, aynı zamanda kilisenin çağı ve Altın Çağ olarak adlandırılan Kutsal Ruh'un Çağı'nın başlangıcı demektir.

1260 yılında Perugia'da ortaya çıkan Kırbaççıların aksiyonlarının temelinde komünlerin piskoposluk, Papalık, imparatorluk gücünden bağımsızlaşma için verdikleri mücadele vardı. Papalar, para ve asker toplamak için uyguladıkları baskılar yüzünden İtalyan siyasetinin karmaşasına dalmış dünyevi liderler olarak algılanmaya başladılar. M. Lambert'e göre İtalya'daki din adamları halkın gözünde çoğu zaman bir papaz-din adamı olarak değil politikacı, vergi toplayıcı ve savaşçı olarak görünüyorlardı ve Orta Çağ'da sapkın olarak kabul edilen akımların Papalık kolтуğuna en yakın yerlerde geliştiğine dair paradoks aslında bu durumu açıklamaktaydı.¹⁴ Papalık-imparatorluk arasındaki kavga dolaylı olarak dini hayatı bozdu ve J. K. Deane'a göre Kilise örgütlenmesi dışında kalan Hıristiyan kesim kendi yöntemleri ile bir şekilde "laik dindarlığın kapılarını araladı."¹⁵

4 Eylül 1260 yılında Papalık müttefiki olan Guelf Floransa ve imparatorluk destekçisi olan Ghibellin Siena arasında Montaperti'de meydana gelen savaşta Siena büyük bir zafer kazandı. A. Thompson, bahsi geçen savaşın halkın barış arzusunu tetiklediği görüşündedir.¹⁶ Sienalıların Monteperti'deki zaferi, Papalık Devletleri'nde bir Ghibellin korkusuna neden oldu ve halk hemen hemen her yerde savaş ve şiddet korkusunu hissetti.¹⁷ Bir bekleyişle üretilen duygusal gerginlik ve yüzyılın verdiği melankolik kasvetin de sürece tesiri bulunmaktaydı. Gergin ve umutsuz atmosferde üst üste gelen felaketlerin (kıtlık ve peşinden veba dalgaları) teşviğiyle insanlar ilahi kınamanın ve gazabın üzerlerine indirildiğini düşünmeye başladılar. İlk olarak Perugia'da ortaya çıkan dalgada, Perugia'nın Guelf şehirleri sakinleri Tanrı'yı barış arzularında samimi olduklarına ikna etmeyi amaçlayarak ilahi merhamet için sokaklara döküldüler.¹⁸

XIII. yüzyıl Kırbaççıları, Perugianlı Rainier Fasani adında bir adam etrafında toplanmaya başladılar. Şehrin tövbekârlarından Rainier, bir keşişe uygun olarak cennetten düşen bir mektupla, gözlerinde tezahür eden ilahi ilham altında hareket ettiğini iddia etmekteydi.¹⁹ Rainier Fasani'ye

¹² J. Huizinga, *The Warning of the Middle Ages*, Edward Arnold Publishers Ltd., London 1970, s. 1.

¹³ Patterson, *agt*, s. 7.

¹⁴ Malcolm Lambert, *Medieval Heresy: Popular Movement from the Gregorian Reform to the Reformation*, Blackwell Publishing, UK 2022, s. 88-89.

¹⁵ Jennifer K. Deane, *A History of Medieval Heresy and Inquisition*, Rowman & Littlefield Publishers, INC., UK 2011, s. 4.

¹⁶ Augustine Thomson, *The Cities of God: The Religion of the Italian Communes, 1125-1325*, Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 2010, s. 99.

¹⁷ Gary Dickson, "The Flagellants of 1260 and the Crusades", *Journal of Medieval History*, C.15, S.3, s. 253.

¹⁸ John Henderson, *Piety and Charity in the Late Medieval Florence*, University of Chicago Press, Chicago 1997, s. 50.

¹⁹ Catherine Vincent, 'Discipline du corps et de l'esprit chez les Flagellants au Moyen Age', *Revue Historique*, C.302, S.3, 2000, s. 595.

iletilen mesajda insanların kibirleri ve günahlarından ötürü Tanrı'nın çok kızgın ve her canlıyı öldürmeye kararlı olduğundan bahsediliyordu. Çok kısa bir süre içerisinde sokaklar, normal şehir hayatını bozan, feryat eden, çılgın atan Kırbaççılarla dolup taşıtı ancak yine de tövbe edenleri durdurmak için laik otoriteler tarafından hiçbir girişimde bulunulmadı.²⁰ Adeta mantar gibi hızla çoğalan bu gruplar yüzlerce idi ve her bir grubun kendine has karakteristik özellikleri bulunmaktaydı. Bazıları sadece yoksullardan, bazıları sadece erkeklerden, bazen çok azı sadece çocuklardan ya da kadın-erkek karışık gruplardan oluşmaktaydı ve bu insan grupları tapınaktan tapınağa seyahat ederek yol boyunca yeni üyeler toplamaktaydılar.²¹ Iustinae Patavini, 1260 yılında Perugia'da gördüklerini şu şekilde aktarmaktadır: “Önceki yıllarda tüm İtalya zulüm ve suçluluk kirliliğinde iken, yüzyıllardır duyulmamış ani bir vicdan azabı önce Perugialıları, sonra Romalıları ve ardından neredeyse tüm İtalyan halkını işgal etti... asil doğanlar ve sıradan insanlar, yaşlılar ve gençler, hatta beş yaşındaki çocuklar, şehirlerin sokaklarında çıplak yürüdüler, sadece utançla örtündüler... peşi sıra ikişer ikişer ilerlediler; her birinin elinde bir kırbaç vardı ve inleyerek ve ağlayarak kan akana kadar omuzlarına şiddetle vurdular.”²² Onların çıplakları –nudi-²³ kaynaklarda özellikle belirtilen bir detaydı. Çıplaklık kilit bir metaforu ve dünyadan vazgeçmenin gerçek bir sembolü olarak giysilerin çıkartılması onur ve utancın oldukça yüklü toplumsal kategorilerini aşmayı hedeflemekteydi.²⁴

Ellerinde kırbaçlarla, yerel şarkılar, belki de ilahiler eşliğinde oradan oraya dolaşan insanların tövbekarlığında ‘kan’ın önemli bir yeri bulunmaktaydı. Tövbekârlar acı ve kan ile sakatlanmış bir bedende ıstırap çekmiş Mesih ile birleştiklerini hayal ederek, insanların günahlarının affı için kefaret eden kurtarıcılar olarak kendilerine bir misyon yüklüyorlardı. Burada Mesih’in kanı ile tövbe edenlerin kanı karşılaştırılır ve Kırbaççıların davranışlarına yüce bir anlam, şehitlikte akan kan kadar büyük bir kutsiyet atfedilirdi. Nitekim ünlü bir kronik yazarı olan Gilles le Muisit, Mesih’in kanının tövbekarların kanı ile karşılaştırıldığından bahsetmekte ve Kurtarıcı’nın [İsa] kanının akışından bu yana Kırbaççılarınki kadar asil bir kanın dökülmediğini²⁵ söylemekteydi. Üyelerin birbirlerini “kızıl askerler”²⁶ olarak nitelendirmesi, Kutsal Kan’a yapılan göndermenin bir yansımasıydı. Metinlerde sıklıkla geçen *rubeus* ve *rubicundus* sıfatları, kurtarıcıya hayat veren ve arındıran kutsallaştırıcı kırmızı kanı ifade etmekteydi. Aynı olgu kardinallerin kıyafetlerinde de kendini göstermiştir. Bu gelişme, daha doğrusu kanı temsil eden kırmızı renge rağbet, XIII. yüzyılda Kutsal Kan’a tapınma, mistik basıncın ikonografisi aracılığıyla Mesih’in kanlı bedeninin artan yüceltilmesinden kaynaklanmaktaydı.²⁷ Kırbaççılar fertlerinin birbirlerini tanımlamak için kullandıkları Kızıl Askerler ifadesinde, Haçlılara ve beklenen kıyamete de bir vurgu vardı. Bu unsurların kullanılması aslında kilisenin dilinin ya da sembollerinin kullanımı vasıtasıyla bir meşrulaştırma çabası olarak düşünülebilir. Çünkü eskatolojik içerikli kızıl askerler ya da Kutsal Kan vurguları Kırbaççıların eylemlerini meşrulaştırırken, bununla da kalmayarak kitleleri teşvik etmekteydi. Kırbaçlama yoluyla bedenden kan çıkartılması ritüellerinin en önemli kısmıydı. Ayinin tam da kanın ortaya çıktığı, tövbekarların çıplak sırtlarından aşağı döküldüğü ya da

²⁰ Patterson, *agt*, s. 16.

²¹ Sidney Heath, *Pilgrim Life in the Middle Ages*, Kenniket Press, London 1911, s. 97.

²² G. H. Pertz (Ed.), “Annales Sanctae Iustinae Patavini”, *MGH SS XIX*, Impensis Bibliopolii Avlici Hahniani, Hanover 1866, s. 179. “Sub precedenti annorum curriculo, cum tota Italia multis esset flagitiis et sceleribus inquinata, quidem subitanae compunctio et a seculo inaudita invasit primitus Perusinos, Romanos postmodum et deinde fere Italie populus universas... quod nobiles pariter et ignobiles, senes et iuvenes, infantes etiam quinque annorum, nudi per plateas civitatum, opertis tantum pudendis... bini et bini processionaliter incedebant; singuli flagellum in manibus de corrigiis continentes, et cum gemitu et ploratu se acriter super scapulis usque ad effusionem sanguinis verberantes.”

²³ *Age*, s. 178.

²⁴ Dickson, *agm*, s. 239.

²⁵ Gilles le Muisit, *Chronique et Annales de Gilles Le Muisit*, Ed. Hanri Lemaitre, Libraire Renouard, Paris 1906, s. 233.

²⁶ Rubeos milites

²⁷ Anne Autissier, ‘Le Sang des Flagellants’, *Médiévales*, S.27, 1994, s. 54.

damladığı anda bitmesi bunu göstermektedir.²⁸ Kefaret amacıyla kan dökülmesinde Mesih ile birey arasında bir bağ kurulduğu yani kanın kefareten eden ile Mesih'i birbirine yaklaştırdığı kabul edilirdi.

XIII. yüzyıl Kırbaççıları, XIV. yüzyıldaki kardeşleri kadar organize bir örgüt olmadıkları için henüz bir tarikat sayılmamakta ve iç hiyerarşi, kabul şartları ile ilgili fazla bir malumat bulunmamaktadır. 1260 yılında ortaya çıkan bu kimselerin yaptıkları ile ilgili birkaç görgü tanımının anlatımından başka, derinlemesine bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak kamu adına yapılan bu kanlı kefaretin genel nüfus üzerindeki etkisi şaşırtıcıdır. Fransisken Salimbene bu manzarayı ve sosyal etkisini çok güzel tasvir etmektedir. Onun belirttiğine göre:

“...küçük büyük tüm insanlar, soylu ve şövalyeler ve halkın din adamları, başlarında piskoposlar ve din adamları ile kentlerde bir tören alayı içerisinde çırılçıplak kendilerini kırbaçladılar ve birçok yerde barış sağlandı ve insanlar yasadışı olarak aldıklarını geri verdiler. Günahlarını o kadar büyük ciddiyetle itiraf ettiler ki rahiplerin yemek yemek için çok az vakitleri oldu ve ağızlarında insanın değil, Tanrı'nın sözü çınladı ve sesleri bir kalabalığın sesi gibiydi ve insanlar kurtuluş yolunda yürüdüler, Rab ve Kutsal Bakire'nin onuruna ilahi övgü şarkıları bestelediler.”²⁹

Perugia'dan başlayan hareket güneye, kuzeye hızlı bir yayılış gösterdi. Orta ve Kuzey İtalya komünlerinin çoğunda büyük bir kitle oluşturdu. Kırbaççı tövbeçârları sonrasında Alplerin ötesine, Alman topraklarına ve Polonya'nın bir kısmına yayıldı. İtalyan sivil Hıristiyanlığının ortamından çıkan hareket, güney Almanya dolaylarında oldukça benzer sosyal bir ortam buldu çünkü 1240 itibariyle Doğu Avrupa'da kendini hissettiren Moğol korkusu İtalya'dan yayılan hareketin ömrünü uzattı.³⁰ Kırbaççıların kefareten eylemleri, Alman imparatoru Manfred'in yaşama takıldı ve Manfred kendi topraklarında kırbaçlama etkinliklerinin uygulanmasını yasakladı. Dönemin papası IV. Alexander, Kırbaççılar hareketinin kilise otoritesine tehdit oluşturması noktasında çekince içerisindeydi. Kilise organizasyonuna bağlı olmadan bireysel olarak sürdürülebilecek bu yaklaşımın, kilisenin uygun gördüğü sınırları ihlal edip etmeyeceğini merak konusuydu ve örgütlü kilisenin şefaati olmaksızın direk olarak Tanrı ile bağlantı kurabilen insanların varlığı, kilisenin otoritesel temelleri açısından papa Alexander'a göre zayıflatıcı bir hadise olabilirdi.³¹ Buna ek olarak kırbaçlama yoluyla kefareten, *peregrinatio*³² gibi çok eski bir Orta Çağ uygulamasına çoktan üstün gelmişti ve tövbeci hacılar artık kefareten olarak kendilerini kırbaçlamaya rağbet etmekteydiler.³³ Yani Kırbaççılar, Hıristiyanlığın yerleşik normlarına olan ilgiyi azaltmaya başlamıştı. Sonuç olarak papa Alexander 1261 yılında Kırbaççılara verdiği zayıf desteği geri çekti ancak menetmedi. Bu tarz kefareten ve tövbe ayinlerinin bireysel olarak devam ettirilmesini istedi.

İlk ciddi yasaklama Cremona'nın yöneticisi Pallavicino'dan geldi ve hâkimiyeti altındaki topraklarda bahsi geçen tövbeçârlık eylemlerinin yapılmasını yasaklayan Pallavicino, Po Nehri kenarına bir darağacı kurdurarak, kendini kırbaçlayan kişilerin burada asılacağını ilan etti.³⁴ Alman kral Manfred'in duruşu da aynı şekilde sertti ve Kırbaççılar olarak adlandırılan kimselerin onun topraklarında böyle bir eyleme kalkışmaları durumunda ölümle cezalandırılacaklarını duyurdu. Bu tarz önlemlere yerel idareciler ve bir takım din adamlarının protestoları da eklenince kendini kırbaçlayarak, kan akıtarak kefareten ödenmesi popülerliğini yitirdi. Bir görgü tanığı olan kronikçi Alman Altachlı Hermann'ın konuya dair yorumu ve tespiti oldukça kıymetlidir. Yazar,

²⁸ Dickson, *agm*, s. 238.

²⁹ Franciscan Salimbene, *From to St. Francis to Dante: Translations from the Chronicle of the Franciscan Salimbene (1221-1228)*, Trans: G. G. Coulton, David Nutt, London 1907, s. 191.

³⁰ Dickson, *agm*, s. 234.

³¹ Patterson, *agt*, s. 20.

³² Hac

³³ Cyrille Vogel, “Le pèlerinage pénitentiel”, *Revue des Sciences Religieuses*, C.38, S.2, 1964, s. 122.

³⁴ Franciscan Salimbene, *age*, s. 191.

'Sefil hareketleri ve şiddetli dayakları birçoğunu gözyaşlarına ve aynı kefareti almaya kıskırttı. Ancak tövbenin kökeni ne Roma papazı ne de herhangi bir yetkili kişi tarafından desteklenmediğinden....hor görülmeye başlandı'³⁵ demektedir.

Perugia'daki yerel bir olayı kısmen Avrupa ölçeğinde bir hadiseye dönüştüren şey hareketi ortaya çıkararak siyasi gerilimlerin, sosyal çatışmaların ve ideolojik çelişkilerin çoğunun İtalya'da ve Alman topraklarında yaygın olmasıyla bağlantılıydı.³⁶ Belki de onların tövbe-kârlık eylemleri düzensiz bir yüzyıl Hıristiyanlığı içinde düzen oluşturma dürtüsü idi. Hiyerarşik bir yapıya kavuşmamış Kırbaççılar hareketi, kilise makamlarında yeterince destek bulamama ve laik idarecilerin yasaklamaları karşısında XIII. yüzyılda bir daha ses getirecek şekilde tarih sahnesine çıkamadı. Bireyin kefareti olarak kendini kırbaçlaması elbette devam etti ancak 1349 yılına dek kamusal alana taşmadı. 1260 Kırbaççılar 1349 Kırbaççıların bir fragmanı olarak, bu tarihe kadar sessizliğe gömüldüler.

2. XIV. Yüzyıl Kırbaççıları

Kırbaççılar hareketine dair ikinci ve en büyük dalga 1349 yılında kendisini gösterdi. Kara Ölüm olarak adlandırılan veba salgınının ortasında Kırbaççıların yeniden ortaya çıkması şüphesiz sürpriz değildi. M. Lambert'e göre aşırılık bu yüzyılın bir özelliğiydi ve bunlar siyasi olaylarla ve ekonomik çalkantılarla ilintiliydi.³⁷ Papalığın İtalya'dan uzakta, Avignon'da olması, yine Papalığın İtalyan siyasetini bastırmak için bölgede sürdürdüğü savaşlar, Alman imparator Bavyalı Ludwig ile olan mücadeleler bölgede sivil hoşnutsuzluğu epeyce yükseltmişti. Papalık mali mekanizmasının artan yükü, Avignon idaresine karşı sesleri yükseltirken Kara Ölüm olarak adlandırılan veba salgını, Kırbaççılar patlamasını ateşledi ve marjinal duygusal tepkileri ortaya çıkarttı.³⁸ Veba yüzyılın insanı için ölümden başka bir şeydi. Vebanın insanların kötülüğünün cezası olarak Tanrı tarafından gönderilen haklı bir bela olduğu şeklindeki yaygın Hıristiyan inancı göz önüne alındığında, insanların olağanüstü bir eylem gerçekleştirerek Tanrı'nın korkunç gazabını önlemeye çalışması Orta Çağ insanı adına makul bir eylemdi.³⁹ 1348'den 1350'ye kadar pek çok şehir ve kasabada görülen Kırbaççı heretikleri hakkında, döneme damga vurmaları ve çok daha geniş bir coğrafyaya yayılmaları nedeniyle, öncülleri olan 1260 Kırbaççılarına kıyasla daha etraflı bilgilere sahibiz.

1349'da Kırbaççılar hareketi Kara Ölüm'e histerik bir tepki olarak yeniden yükselişe geçti. XIII. yüzyılda kendini gösteren kıyamet senaryoları, hâkim olan ümitsizlik ve melankoli, veba ile bu sefer Avrupa'nın daha büyük bir kısmını sardı. Olayın ortaya çıkışına dair bir mektup merkezli iki ayrı anlatı vardır. Buna göre bu gergin, kutuplu atmosferde, 1348 Noel gününde cennetten bir mektubun geldiği iddiası tüm inanları heyecanlandırdı. Sözde mektup bizzat Tanrı tarafından yazılmış ve bir melek vasıtasıyla Kudüs'e bırakılmış ve oradan Avrupa'ya ulaşmıştı. Vebanın tahrip ettiği kaotik ortamda böylesine bir mektubun varlığı, insanları kısa sürede mektubun ilahi mesajlarının yayılmasının bir misyon olduğuna inandırdı. Mektuptaki emirler oldukça netti. Tanrı mektup vasıtasıyla Hıristiyanlara günah işlemeyi bırakmalarını emrediyor, aksi durumda tüm dünyayı yok edeceğini ve her cuma ve pazar günleri oruç tutmazlarsa kıtlığı, hastalığı ve Sarazenlerin zulmünü onlara yollayacağını söylüyordu.⁴⁰ XIV. yüzyılda yaşamış Strasbourglu bir asil ve tarihçi olan Fritsche Closener, buna yakın bir hikâye resmetmekle birlikte o, olayların

³⁵ Hermanni Altahensis, *Hermanni Altahensis Annales*, Ed. Friedrich Bohmer, J. G. Cotta Sher Verlag, Stuttgart 1845, s. 516. "Misarabiles itaque gestus ipsorum et dira verbera multas ad lacrimas et ad suscipiendum eandem penitentiam provocabant. Sed quia origo eiusdem penitentiae nec sede Romana nec ab aliqua persona auctorabilitatis... cepit haberi contemptui."

³⁶ Dickson, *age*, s. 241.

³⁷ Lambert, *age*, s. 242.

³⁸ *Age*, s. 242-243.

³⁹ Aberth, *age*, s. 118.

⁴⁰ Leff, *age*, s. 488-489.

çıkışına Sicilya kralını da dâhil etmektedir. Buna göre Kudüs'e, Tanrı'nın mesajını taşıyan bir mektup melek vasıtasıyla bırakıldı ve o mektubun yansıması sözde bir kısım halka görüldü.⁴¹ Mesajı gören halk bu vizyondan kaynaklı büyük bir korku yaşadı ve hemen ayaklarının üzerlerine kapandılar. Olayın şoku geçtikten sonra kendi aralarında Tanrı'nın öfkesini yatıştırmak ve Tanrı'ya övmek için ne yapmaları gerektiğini tartıştılar. Kararsız bir şekilde Sicilya kralına giderek Tanrı'yı yatıştırmak için ne yapmaları gerektiğini sorduklarında, kral onlara dizlerinin üzerine çöküp, Tanrı ile nasıl anlaşabileceklerini söylemeleri için ondan bir işaret istemelerini söyledi. İnsanlar kendilerine söyleneni yaptılar ve Tanrı'ya yakardılar. Sonra bir melek kronikteki anlatıya göre şöyle dedi:

*"Tanrı'nın otuz üç buçuk yıl boyunca yeryüzünde yürüdüğünü ve hiç iyi bir gün geçirmediğini biliyorsunuz. Çarmıhta sizden çektiği ve O'na asla teşekkür etmediğiniz büyük günahtan bahsetmeye gerek bile yok. O çarmıhta sizin için acı çekti, ona şükredin. Eğer Tanrı ile barışmak istiyorsanız otuz üç buçuk gün boyunca hacca gidin ve hiçbir gününüzü ve gecenizi iyi geçirmeyin, kanınızı dökün. O zaman O, sizin kanınızın yok olmasını istemeyecek ve zavallı Hıristiyan âlemine karşı öfkesini unutmaya yönelecek."*⁴²

Pek çok görgü tanığı tarafından sıklıkla tekrarlanan bu ve bunun benzeri aktarımların gerçeklik değeri tartışmaya açık olsa da dönem insanı üzerinde bedenlerine eziyet etme yoluyla Tanrı'nın öfkesini dindirme adına büyük bir hareket sağlamıştı. Hikâyelerin yayılması, görünen o ki Kırbaççılara ilham veren aciliyet ve sorumluluk duygusunun artmasına neden oldu. 1349 yılının başından itibaren Kırbaççılar hızlı bir yayılma evresine girdiler ve Macaristan, Polonya, Flandra, İngiltere, Paris, Belçika, Hollanda gibi şehirlerde kırbaçlama ritüellerine başladılar. XIV. yüzyıl Kırbaççıları, Avrupa geneline XIII. yüzyıl Kırbaççılarına kıyasla daha fazla yayıldıkları için, görgü tanıklarımız vasıtasıyla onlara dair daha detaylı malumata sahibiz. Onlar hakkında verdiği bilgiler ile önemli bir vakanüvis olan Gilles le Muisit, Tournai'de gördüklerini tüm detaylarına kadar aktarmakta, ritüellerin detaylarından kabul şartlarına kadar pek çok bilgi paylaşmaktadır. Kırbaççılar bireylerin kullandığı kamçı ya da kırbaçlar *verbera* olarak adlandırılan ve kırbaçlamak için kullanılan basit çubuklardan, Gilles le Muisit'nin tarif ettiği kadarıyla oldukça farklıydı. Gilles bu kırbaçlara '*scorgies*'⁴³ (escorgies-escorge) denildiğinden bahsetmekte ve bir çubuğun ya da sopanın ucuna eklenmiş, sertleştirilmiş üç ya da dört deri veya sicimden oluşan bu kamçıların belli noktalarında kesici, delici işlev sağlayacak demirler, çiviler, iğneler ya da keskinleştirilmiş kemikler bulunmaktaydı.⁴⁴ Ayrıca görgü tanığımız Gilles, '*kızıl askerler*' denilen üyelerin *colobio* (kolobyum) adı verilen giysilerinin ön ve arka kısmında kırmızı bir haç işareti bulunduğunu aktarmaktadır.⁴⁵

⁴¹ Bir levha üzerinde halka görünen ilahi mesaj ile Kudüs'ten gelen mektup benzerlik taşımaktaydı. Fritsche Closener'in bize naklettiği kadarıyla Tanrı şöyle demekteydi: "Ey âdemoğulları! Haram kıldıklarımı gördünüz, işittiniz ve bunlara yine de kulak asmadınız. Böylece günahkâr ve imansız oldunuz ve benim kutsal pazar günümü dahi riayet etmediniz. İncil'deki yer ve gök yok olacak ama benim sözüm sonsuza dek duracak sözümü duymuş olmanıza rağmen, siz tövbe edip düzelmediniz. Size bolca şarap ve tahıl verdim ama kötülüğünüzden, günahlarınızdan ve gururunuzdan dolayı, kutsal pazarımı ve kutsal cumamı oruçla kutlamadığınız için hepsini gözünüzün önünden kaldırdım. Bu yüzden Sarazenlere ve diğer kâfirlere kanınızı dökmelerini, çoğunuzu esir almalarını emrettim. Bundan kaynaklı birkaç yıl içerisinde pek çok felaket yaşandı: depremler, açlık, yangınlar, çekirgeler, fareler, haşarat, kırağı, don, gök gürültüsü, şimşek ve pek çok düzensizlik..." demekteydi. Sözde ilahi mesajda kullanılan dilde sofistike bir üslup ya da incelik bulunmamasına rağmen aktarılan şeyler, Tanrı'nın açık bir emriymiş gibi insanları harekete geçirmeye yetti. Aslında ilahi mesaj adı altında zikredilen şeylerde Orta Çağ insanının doğal afetlere 'Tanrı'nın gazabı' şeklindeki yerleşik bakış açısı yansıtılmaktaydı. Fritsche Closener'in aktarımı için bkz.: Fritsche Closener, *Die Chroniken der Deutschen Städte*, Vol. VIII, Leipzig Hirzel, 1887, s. 106-108.

⁴² Fritsche Closener, *age*, s. 115-116.

⁴³ Sert hareketlerle bedene indirilen kırbağın uç kısmında bulunan kesici, delici şeyler, kefareti ödeyen kişinin bedenine saplanmaktaydı. Adeta bir akrep gibi eti ısırmasından, kavramasından dolayı '*scorpius*'tan (akrep) türetilerek, kırbaçlara *scorgies* denilmiştir.

⁴⁴ Gilles le Muisit, *age*, s. 246.

⁴⁵ *Age*, s. 246.

Kırbaççılar önlerinde haç, mum, meşale taşıyan bir alay eşliğinde şehirlere, kasabalara, büyük yerleşim yerlerine gelerek, gösterilerini icra etmeye başlıyorlardı. Henricus de Hervordia/ Heinrich of Herford'a göre caddelerde, sokaklarda alaylar halinde, başlıkları-şapkaları alınlarına kadar kapalı, hüzünlü gözlerle, hoş bir melodisi olan dini ezgiler eşliğinde şehrin en büyük kilisesine girerler, kendilerini içeri kapatırlar ve birilerinin nezaretine emanet ettikleri kıyafetlerini çıkartırlardı.⁴⁶ Almanya'da 'kedel' denilen, kadın iç kıyafetine benzer, çok katlı keten bir etek giyerek göbekten aşağı vücutlarını örterler, üst kısımlarını tamamen çıplak bırakırlardı. Kıdemli Kırbaççı eline kırbacı alarak kırbaçlama törenini başlatırdı. Kırbaçlama ritüeli kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla farklılıklar göstermekteydi. Gilles le Muisit ayine başlamadan Kırbaççıların bir halka olduğunu söylerken, Henricus de Hervordia Kırbaççıların yere Haç şeklinde kapandıklarını söylemektedir.⁴⁷ Yerel dilde ilahiler eşliğinde başlayan aksiyomda söylenen ilahinin belirli bir noktasına gelindikten sonra kırbaçlama başlamaktaydı. Kırbaçlama oldukça acı vericiydi. Bazen o kayışların ucundaki kesici parçalar bedene o kadar saplanıyordu ki, çıkarmak için tövbe-kârların bir iki kez kırbaçlarını çekmeleri gerekiyordu; çıplak derilerini öylesine vahşice dövüyorlardı ki bedenleri morarıp şişiyor, kanlar yakındaki duvarlara kadar sıçırıyordu.⁴⁸ Henricus de Hervordia'ya göre bunu gözyaşı olmadan izleyebilmek için taş kalpli olmak gerekiyordu.⁴⁹ Kırbaçlama tamamlandıktan sonra dua ederek, ağlayarak üzerlerini giyiniyorlardı ve peşi sıra başka bir grup aynı işlemi tekrar etmek için harekete geçiyordu. Bu ayinleri günde iki kez açık şekilde ve geceleri bir kez gizlice otuz üç buçuk gün boyunca tekrarlıyorlardı.⁵⁰ P. Zeigler, ana kaynaklarda sık sık tekrarlanan otuz üç buçuk gün boyunca süren kırbaçlama ritüelinin doğruluğunu kabul etmenin imkânsız olduğunu iddia etmektedir. Zeigler'in tespiti dikkat çekici gelmektedir. Tarikatın, banyo yapmamak, kıyafet değiştirmemek konusundaki kuralları oldukça netti. Antiseptikler olmadan ve bu kadar hijyenik olmayan koşullarda, kırbaçların uçlarında bulunan kesici parçaların bıraktığı ham yaralar zehirlenme yapabilirdi. Dahası bu ağır yaralara sahip olan kişilerin otuz üç buçuk gün boyunca süren ritüellerini tamamlamaları mümkün değildi. Bu noktalardan hareketle Zeigler, ciddi şekilde kan dökülmesinin içinde bulunduğu gösterinin, geniş katılımcılara hitap eden gala etkinlikleri gibi bir etkinlikte olduğunu ve muhtemelen iki ya da üç kurbanın bu etkinlikler için belirlenip, dikkatleri üzerlerine çekmeleri için feda edildiklerini iddia etmektedir.⁵¹ Zeigler'in tespiti, tarikatın kendini ölecek ya da hasta olacak kadar disipline etmeyi yasaklayan kuralı göz önüne alındığında mantıklı gelmektedir.

1349 hareketi organize bir hareketti. Tarikata kabul edilmek için üyelerin uyması gereken bir takım kurallar vardı:

- Borçlarını ödemek ya da ödeyecek birine devretmek
- Evlilerin, tarikata girmeden eşlerinden onay alması
- Emanetleri sahibine teslim etmek
- Helal yoldan kazandıklarının vasiyetini düzenlemek
- Herkes tek bir maddeden yaratıldığı için başkalarına kardeş diye kitap etmek

⁴⁶ Henricus de Hervordia, *Liber de Rebus Memorabilioribus sive Chronicon*, Ed. Augustus Potthast, Dieterich, Göttingen 1859, s. 280. "... sed cum ad civitates, urbes et villas magnas et opida venissent, processionaliter incedebant, caputio vel pileo parum ad frontem velandam protracto, tristibusque et demissis oculis, per plateas, cum cantu devoto dulcique melodia. Et sic ecclesiam intrantes, claudunt eam super se, vestes deponentes, sub custodia ponunt."

⁴⁷ Gilles le Muisit, *age*, s. 247.; Henricus de Hervordia, *age*, s. 281.

⁴⁸ Henricus de Hervordia, *age*, s. 281. "Per talia flagella se nudos percutiebant et flagellabant, intantum quod corpus livore deturpatum tumescebat, et sanguis ad inferiora defluebat, immo sparsione sua parietes vicinos deturpabat. Vidi, cum se flagellant, aliquando ferramenta dicta carni taliter infigi, quod unotractu quandoque, quandoque duobus, non extrahebantur."

⁴⁹ Henricus de Hervordia, *age*, s. 281. "Cor lapideum esset, quod talia sine lacrimis posset aspicere."

⁵⁰ Mathiae Neoburgensis, *Mathiae Neoburgensis Chronica cum continuatione et Vita Berchtholdi de Buchegg*, Ed. G. Studer, Stampfilische Buchdruckerei, Bern 1866, s. 163-165.

⁵¹ Philip Zeigler, *The Black Death*, Harper Torchbooks, New York 1969, s. 90.

- Liderleri onay vermedikçe sadaka almamak
- Zırh taşımamak, savaşa dâhil olmamak
- Kendini hasta olacak ya da ölecek kadar disipline etmemek
- Mindere oturmamak ve banyo yapmamak, çarşamba günleri et yememek
- Her cuma ve pazar günleri oruç tutmak
- İzinsiz konuşmamak, yemin ve küfür etmemek
- Anlayışlı bir kalbe, övgü ve tövbe eden bir ağza sahip olmak, Tanrı'nın ölümcül günahı sona erdirmesi ve günahları bağışlaması için tüm Hıristiyanlık adına şefkatle dua etmek⁵²

Kırbaççı kefaretçileri kısa sürede Avrupa'nın büyük kısmına yayıldı ve gittikleri yerlerde genel olarak büyük sempati ile karşılanmaya başlandı. "...ve insanların büyük kısmı bu tür adamların işlerini ilahi görevden daha çok beğendiler çünkü onların gelişile kötünden iyiye bir değişim oldu. Ve insanların görüşü o kadar büyüktü ki kefaretleriyle çoğu yerde mucizeler olduğunu iddia ettiler."⁵³ Thomae Walshingham Kırbaççılar'ın İngiltere'ye 1350 yılında ulaştıklarını, yarı çıplak bedenlerle ağlayarak, şarkılar söyleyerek kan akana kadar şiddetle bedenlerini kırbaçladıklarını söylemekte ve farklı olarak o, onların kefaret biçimlerini akılsızca bulmakta ve kefaret eylemlerinin Roma Kilisesi tarafından onaylanmadığını belirtmektedir.⁵⁴ Olaylar tahmin edileceği gibi kısa sürede bir çılgınlığa dönüştü. Hasta olan insanlar sağlığına kavuşmak için çareyi Kırbaççı tövbe-kârlarında aramaya başladılar. Kanlarına değişik bir mana, şifa yüklenmekteydi. Kırbaçlandıktan sonra akan kana kutsal kalıntı olarak tapılmaktaydı; yaşlı erkekler, hastalar, yaşlı ve basit kadınlar bir parça keten bezle kanı silip, bu kalıntıları kendi gözlerine ve başkalarının gözlerine sürmekteydiler.⁵⁵

Kırbaççılar, vizyonları ve batıl inançları; sefahatleri ve disiplinleri, idealizmleri ve vahşilikleri ile Orta Çağ insanının zihninde belirsiz bir iç görü sağlamaktaydılar. Elbette daha sofistike olanlar için onların aşırılıkları tatsız görünebilir ama çoğuna anlamsız ya da alakasız görünmemekle birlikte, en az hevesli olanlar tarafından bile çılgınlıklarında bir yöntemin varlığı kabul edilmekteydi.⁵⁶ Hızlıca yayılmaları ve Roma Kilisesi'nin otoritesini tehdit etmelerinden ötürü, 1349 Kırbaççıları Papalık için tehlike olarak algılandı. Jean de Fayt'ın başını çektiği Parisli teologlar bu kişilerin sapkın olduğunu iddia etmekteydiler ve bir rapor hazırlayarak görüşlerini dönemin papası VI. Clemens'e sundular. Ayinler esnasında dökülen kan dini otoriteler tarafından inşa edilen muhalefetin temel argümanıydı ve gerçekten de kilise için herhangi bir insanın kanını dökmek ciddi bir kirlilikti ve bu nedenle teologlar Kırbaççılar tarafından dökülen kanı kınamaktaydılar.⁵⁷ Başlangıçta papa VI. Clemens, haftanın belirli günlerinde onların Avignon'da ayin yapmalarına müsaade etmişti ancak yoksullar ve onların etkisi altına giren milenyalist gruplar, kendilerini havarilerin ve Mesih'in gerçek takipçileri olarak görmeye başladılar.⁵⁸ Dahası bir liderleri ya da önderleri yoktu ve Henricus de Hervordia onları "başsız"⁵⁹ olarak nitelendirmekteydi. Bu nedenle din adamları hareketi kendi otoritelerine bir meydan okuma olarak kabul ettiler. Kırbaççılar zamanla vaaz verme ve günahkârların itiraflarını dinleme gibi tamamen ruhban sınıfının kontrolünde olan dini eylemlere dair icraatlar gerçekleştirmeye

⁵² Gilles le Muisit, *age*, s. 243-245.

⁵³ *Age*, s. 235.

⁵⁴ Thomae Walshingham, *Quondam Monachi S. Albani, Historia Anglicana*, Ed. Henry Thomas Riley, Vol.I, Longman, Green, Longman, London 1863, s. 275. "Quo quidem anno, qui sua corpora nuda usque ad effusionem sanguinis, nunc flendo, nunc canendo, accerrime flagellabant; tamen, ut dicebatur nimis hoc faciebant incolumes, quia sine licentia Sedis Apostolicae."

⁵⁵ Autissier, *agm*, s. 56.

⁵⁶ Leff, *age*, s. 486.

⁵⁷ Autissier, *agm*, s. 58.

⁵⁸ Roman, *agm*, s. 59.

⁵⁹ Henricus de Hervordia, *age*, s. 280. "sine capite".

başlayarak ruhban sınıfına karşı bir üstünlük yarışına düştüler.⁶⁰ İsa Mesih ve havarileri gibi mucizeler gerçekleştirdiklerine inanmaya-inanılmaya başlandığında, başarısız mucizeleri halk arasında bir kırılmaya neden oldu. Fritsche Closener Kırbaççıların bir takım mucizeler gerçekleştirdiğinin söylendiğini doğruluyor ve tanık olduğu bir olayı aktarıyor. Buna göre vefat etmiş bir çocuğu yeniden canlandırabileceklerini iddia eden Kırbaççılar, çocuğun cesedini alıp bir çayıra gitmişler, sırtüstü uzandırdıkları çocuğu sözde yeniden canlanması için ayaklarından tutarak sürüklemişlerdi. Bir süre uğraştıktan sonra çocuk yeniden dirilmeyince onu orada bırakıp uzaklaşmışlardı. Yazar bu olaydan sonra halkın onlara itimat etmediğini, onlara kimsenin katkıda bulunmak istemediğini söylemekte ve “*Böylece bir baş belası haline geldiler ve onlara çok az birileri ilgi gösterdi. Sonra rahipler onların yalanlarına saldırdılar ve vaaz ettikleri mektubun yalan olduğunu söylediler.*”⁶¹

Ruhani kontrolün reddinin kilise ile çatışmaya yol açması kaçınılmazdı. Papa, teologların ve ruhban sınıfının muhalefeti nedeniyle hareketi men etti ve gerektiğinde sivil gücün Kırbaççılara karşı mücadelesini onayladı.⁶² Roma Kilisesi’nin Kırbaççıları bastırma ve heretik ilan etme sebebi tarihçiler arasında çeşitli görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Aslında onların bedenlerini kırbaçlama eylemleri erken dönem Hristiyan gelenekleriyle tamamen tutarsız değildi. Tarihçiler, Papalık eliyle Kırbaççıların bastırılmasını açıklamak için aslen genellikle dindar ve Ortodoks olan kırbaçlama hareketinin sonraki aylarda radikalleşme eğilimi içerisine girmiş olduğunu ileri sürmektedirler. Samimi bir tövbenin Ortodoks aşamasından sonra Kırbaççılar üyelerinde ruhban sınıfı karşıtı duyguların din adamları ile çatışmaya yol açtığı, özellikle şiddet olaylarının ortaya çıktığı, disiplinin gevşetildiği ve daha az motive olmuş bir aşamaya girildiği varsayılmaktadır.⁶³ M. Erbstösser, Kırbaççılar içerisinde bir farklılaşma olduğunu kabul etmekte lakin en başından beri kendini gösteren farklılıkların kronolojik değil coğrafi olduğunun altını çizmektedir. Buna göre yazar, Kırbaççıların önemli ölçüde radikalleşmeye maruz kaldıkları bölgenin yalnızca Thüringen ve Frankonya bölgesinde olduğunu ileri sürmekte ve bu bölgelerin neden son derece radikal Kırbaççılar ürettiğinin açıklamasını orada yaygın olan bir sapkınlığın (Özgür Ruh-Holy Spirit) etkisine maruz kalınması ile yapmakta ve bu etkinin popüler milenyalist inançlarla birleşerek hareketi radikal ve şiddetli bir şekilde ruhban karşıtı olarak biçimlendirdiğini tespitlerine eklemektedir.⁶⁴

VI. Philippe, otuz üç buçuk gün boyunca pek çok köyden geçerek, ritüellerine uygun tasarlanmış balatlar eşliğine kan döken bu insanların eylemlerini yasaklayarak, Paris Üniversitesi profesörlerine konunun tartışılması ve bir komisyon kurulması emrini verdi.⁶⁵ Paris Üniversitesi teologları onların heretik oldukları yönünde görüş bildirdi. Kral hâkimiyeti altındaki topraklara mektuplar göndererek, onların tamamen ortadan kaldırılmasını emretti.⁶⁶ Gilles le Muisit halkın,

⁶⁰ Richard Kieckhefer, “Radical Tendencies in the Flagellant Movement of the Mid-Fourteenth Century”, *The Journal of Medieval and Renaissance Studies*, C.IV, S.III, 1974. s. 160-161.

⁶¹ Fritsche Closener, *age*, s. 120.

⁶² Vincent, *agm*, s. 596.

⁶³ Kieckhefer, *agm*, s. 158.

⁶⁴ Martin Erbstösser, *Sozialreligiöse Strömungen im späten Mittelalter*, De Gyuter, Berlin 1970, s. 10- 13.

⁶⁵ Guillaume de Nangis, *Chronique Latine de Guillaume de Nangis de 1113 a 1300 avec les Continuations de cette Chronique de 1300 a 1368*, Ed. H. Geraud, Vol.II, Chez Jules Renouard Et C., Paris 1893, s. 217.

⁶⁶ Fransa kralı VI. Philippe’in Tournai kasabasına gönderdiği ve günümüze ulaşan mektup şu şekildedir. “Anladık ki adanmışlık ve sahte bir kefaret kisvesi adı altında kendilerine Kırbaççılar ve tövbekârlar diyen yeni bir insan mezhebi söz konusu Tournai kasabasında ortaya çıktı, çoğaldı ve iyiliği ihlal ederek gündün güne büyüdü... Hileleri, benzetmeleri ve aldatmacalarıyla kutsal kitaptan ve kurtuluşun gerçek yolundan habersiz, birkaç basit insan söz konusu mezhebi takip etmeye kandırıldı; bu da Hristiyan halkının büyük skandala ve tehlikeye girmesine sebep oldu. Ve bu nedenle kutsal babamız papa ve Roma Kilisesi’nin tüm kutsal heyeti (Kardinaller Koleji) söz konusu mezhebi, kurtarıcımız İsa Mesih’in ve aziz insanların ruhları için büyük bir tehlike olarak görmüş ve bahsi geçen Kırbaççılara bağlı olan herkesin bu mezhepten derhal ayrılmasını...” emretti. Kralın mektubu için bkz.:Paul Frédéricq (Ed.), *Corpus Documentorum Inquisitionis Haereticae Pravitatis Neerlandicae*, Vol.II, J. Vuylsteke, Ghent, 1891, s. 116-117.

özellikle yasaktan haberi olmayan insanların hala onlara katılmaya devam ettiklerini söylemektedir. Dahası görgü tanığımız Gilles, *'bunun yeni bir ayin olduğundan kim şüphe edebilir? Çünkü onlar kefaretilerini kiliselerde, şiddetli kan dökülmesinin hiçbir şekilde yasal olarak onaylanmaması gereken kiliselerde yapmadılar mı?'*⁶⁷ diyerek aslında insanların kanunları pek fazla umursamayarak Kırbaççı ayinlerine katıldıklarını, bu ayinlerin yine devam ettiğini belirtmektedir. Papalığın ve laik otoritelerin yasaklamalarına rağmen Kırbaççıların aksiyonları, gerek XIV. yüzyılda gerekse sonrasında sönük bir şekilde devam etti. 1368-69 yılında papa V. Urbanus, köklerinin kazınması için Kırbaççı heretiklerini engizisyona teslim etti. Buna rağmen daha dar alanlarda Kırbaççıların eylemleri sürdü ancak bir daha ne 1260 ne de 1349 olaylarında olduğu kadar ses getirecek varlıkları olmadı.

Sonuç:

Orta Çağ Hıristiyan toplumunda salgın hastalıklar, doğal afetler Tanrı'nın bir gazabı olarak düşünölmekteydi. XIII. ve XIV. yüzyılın belirli dönemlerinde yaşanan felaketler bu nedenle toplumsal hassasiyeti yükseltti ve halkı öfkeli olan Tanrı'yı yatıştırmak için bir şeyler yapmaya itti. Bedenlerini disipline ederek toplumsal günahlara kefaretilerini ödemeyi hedefleyen insanların ortaya çıktığı coğrafya huzursuzluğun, güvensizliğin en belirgin olduğu bölge olarak İtalyan yarımadasıydı. Papalığın ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'nun istikrarsızlaştırdığı coğrafyanın insanları, kendi yöntemleri ile yeni bir dindarlık ve kefaretiler formu oluşturdu. Roma Kilisesi'nin heretizm olarak adlandırdığı hareketlerin tümü siyasi gerilim, sosyal çatışma ve ideolojik çelişkiler ile doğrudan bağlantılıydı ve aslında kilisenin yanlış eylemlerine laik bir protesto idi. Kırbaççıların açık, törensel ve kamusal alana taşan eylemleri kısa sürede popülerleşti.

Gerek 1260 gerekse 1349 yıllarında kamusal alana taşan eylemleriyle Kırbaççılar, toplumsal felaketleri önleme kaygısı ile bedenlerini kefaretiler olarak sundular. Her iki Kırbaççılar akımının tarihsel kökleri Orta Çağ'ın son yüzyıllarının zor zamanlarıyla yakından ilişkilidir. Hizip mücadeleleri ile parçalanmış şehirler, kıtlık, veba ve hepsinden daha çok sosyal barış özlemi, insanları günahlarından ötürü Tanrı'nın kızgınlığına inandırdı. Çaresizlik ile özdeşleşen atmosferde insanlar olası felaketin önüne geçmek için kendilerine, Tanrı'nın yatıştırılması adına bir yükümlülük yüklediler. Avrupa'nın içinden geçmekte olduğu maddi-manevi krizler tarafından fazlaca dramatize edilen bazı ruhların endişelerini, korkularını gösterişli uygulamalarla dışsallaştırma çabası olarak da değerlendirilebilecek Kırbaççılar hareketi, çilecilikte var olan ve manastır duvarlarının gizliliğinde yalnız kalan bir uygulamayı gün yüzüne çıkartarak, daha organize, belirli bir çerçevesi olan bir forma dönüştürdüler. İsa Mesih'in dünyada kaldığı otuz üç buçuk yıla atıfla otuz üç buçuk gün boyunca bedenlerini kırbaçladılar. Ritüelleri esnasında dökülen kanı Mesih'in kanı ile özdeşleştirip, geleneksel ıstırap anlayışından yola çıkarak arınma eylemini marjinalleştirdiler.

Düzensiz yüzyıl Hıristiyanlığı içinde düzen oluşturmak için muhafazakâr bir içgüdüyle eyleme geçen insanların eylemlerindeki temel amaç beden vasıtasıyla kefaretilerini ödemektir. Sınırlarını kendi çizdikleri kurallar içerisinde uyguladıkları bedensel disiplin yöntemleri onların özgüllüğünü belirlese de, tamamen Roma Kilisesi'nin elinde olan bir takım dini eylemlere yeltenmeleri, özerklik arayışında olduklarını düşündürdü. Günah çıkartmaları, bir takım mucizeler gerçekleştirdiklerini iddia etmeleri hem Roma Kilisesi hem de halk nezdinde onlara dair karşıtlığı ateşledi. Roma Kilisesi varlıklarını bir tehlike olarak algıladı. 1269 Kırbaççıları, belki daha dar bir sahada faaliyet göstermelerinden ötürü heretik ilan edilmediler ancak eylemleri sakıncalı kabul edildi, yasaklandı. 1349 Kırbaççıları ise kamu düzenini riske ettiği gerekçesiyle, heretik ilan edildi.

⁶⁷ Gilles le Muisit, *age*, s. 235.

Kaynakça

- ABERTH, John, *The Black Death: The Great Mortality of 1348-1350*, Palgrave MacMillan, New York 2005.
- AUTISSIER, Anne, 'Le Sang des Flagellants', *Médiévales*, S.27, 1994, s.51-58.
- COOPER, M., *Flagellation & The Flagellants: A History of the Rod in all Countries from the Earliest Period to the Present Time*, William Reeves, London 1877.
- DEANE, Jennifer K., *A History of Medieval Heresy and Inquisition*, Rowman & Littlefield Publishers, INC., Maryland 2011.
- DICKSON, Gary, "The Flagellants of 1260 and the Crusades", *Journal of Medieval History*, C.15, S.3, s. 227-267.
- ERBSTOSSER, Martin, *Sozialreligiöse Strömungen im späten Mittelalter*, De Gruyter, Berlin 1970.
- FRANCISCAN SALIMBENE, *From to St. Francis to Dante: Translations from the Chronicle of the Franciscan Salimbene (1221-1228)*, Trans: G. G. Coulton, David Nutt, London 1907.
- FREDERICQ, P. (Ed.), *Corpus Documentorum Inquisitionis Haereticae Pravitatis Neerlandicae*, Vol.II, J. Vuylsteke, Ghent 1891.
- FRITSCHÉ CLOSENER, *Die Chroniken der Deutschen Städte*, Vol.VIII, Leipzig Hirzel, 1887.
- GILLES le MUISIT, *Chronique et Annales de Gilles Le Muisit*, Ed. Hanri Lemaitre, Libraire Renouard, Paris 1906.
- GUILLAUME de NANGIS, *Chronique Latine de Guillaume de Nangis de 1113 a 1300 avec les Continuations de cette Chronique de 1300 a 1368*, Ed. H. Geraud, Vol.II, Chez Jules Renouard Et C., Paris 1893.
- HEATH, Sidney, *Pilgrim Life in the Middle Ages*, Kenniket Press, London 1911.
- HENDERSON, John, *Piety and Charity in the Late Medieval Florence*, University of Chicago Press, Chicago 1997.
- HENRICUS de HERVORDIA, *Liber de Rebus Memorabilioribus sive Chronicon*, Ed. Augustus Potthast, Dieterich, Göttingen 1859.
- HERMANNI ALTAHENSIS, *Hermannii Althensis Annales*, Ed. Friedrich Bohmer *Fontes Rerum*, J. G. Cotta Sher Verlag, Stuttgart 1845.
- HUIZINGA, J., *The Warning of the Middle Ages*, Edward Arnold Publishers Ltd., London 1970.
- KIECKHEFER, Richard, "Radical Tendencies in the Flagellants Movement of the Mid-Fourteenth Century", *The Journal of Medieval and Renaissance Studies*, 4/3, 1974, s.158-176.

LAMBERT, Malcolm, *Medieval Heresy: Popular Movement from the Gregorian Reform to the Reformation*, Blackwell Publishing, Oxford 2022.

LEFF, Gordon, *Heresy in the Later Middle Ages: The Relation of Heterodoxy to Dissent c. 1250-c. 1450*, Manchester University Press, New York 1967.

MATHIAE NEOBURGENSIS, *Mathiae Neoburgensis Chronica cum continuatione et Vita Berchtholdi de Buchegg*, Ed. G. Studer, Stampfilische Buchdruckerei, Bern 1866.

PATTERSON, Keith Charles, *The Flagellants of the Thirteenth and Fourteenth Centuries: Their Rise and Decline*, (Oklahoma State University Master of Arts, Yüksek Lisans Tezi), Oklahoma 1977.

PERTZ, G. H. (E.d), “Annales Sanctae Iustinae Patavini”, *MGH SS XIX*, Impensis Bibliopolii Avlici Hahniani, Hanover 1866, s.148-193.

ROMAN, Reinaldo L., “Christian Themes: Mainstream Traditions and Millenarian Tradition”, *Millennialism and Violence*, Ed. Michael Barkun, Frank Cass, London 2005, s.51-83.

THOMAE WALSHINGHAM, *Quondam Monachi S. Albani, Historia Anglicana*, Ed. Henry Thomas Riley, Vol.I, Longman, Green, Longman, London 1863.

THOMSON, Augustine, *The Cities of God: The Religion of the Italian Communes, 1125-1325*, Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 2010.

TURBERVILLE, A. S., *Medieval Heresy & The Inquisition*, Crosby Lockwood and Son., London 1920.

VINCENT, Catherine, ‘Discipline du corps et de l’esprit chez les Flagellants au Moyen Age’, *Revue Historique*, C.302, S.3, 2000. s.593-614.

VOGEL, Cyrille, “Le pèlerinage pénitentiel”, *Revue des Scienses Religieuses*, C.38, S.2, 1964, s.113-153.

WERNER, Alfred, ‘Germany’s New Flagellants’, *The American Scholar*, C.27, S.2, 1958, s.169-181.

ZEIGLER, Philip, *The Black Death*, Harper Torchbooks, New York, 1969.

Summary

The Middle Ages is an interesting age in which many mystical events are on the rise. People of the time were mostly devoted to being close to God. In this context, they used to sign ascetic practices from time to time. Flogging was one of them. By the XIth and XIIth century, whipping became popular as a new form. But underwent a different evolution in XIIIth century. The Flagellants movement emerged in 1260 as a plea to the chaotic period in Italy. The main purpose of the movement is to calm God by battering the body and shedding blood. Because the successive disasters made people think that was angry to them. People whipping themselves in a ritual style in various cities and towns soon aroused great interest. Many people, young and old, women, men and children joined them. The streets were overflowing with Flagellants. Blood had an important place in their rituals. They cared about the shedding of blood from their whipped bodies. This blood symbolized the blood of Christ. For this reason people were seeking healing in the blood spilled from their bodies.

The Roman Church did not initially oppose them. Even Pope Alexander weakly supported them. When the movement snowballed the Church was disturbed by their power. As a result, the Papacy forbade them from performing whipping displays in public. The secular authorities were tougher than the Papacy. They declared that if the Flagellants continued their rituals, they would be hanged. With the encouragement of such reasons, the Flagellants of the first period ended their activities.

By the XIVth century, European society had to face a heavy test again with the effect of the Black Death. With the violence of the epidemic, death descended on Europe like a dark cloud. In this atmosphere, peoples began to think again that God was angry with them. Peoples felt the need to do something to prevent the bad ending. By 1349, Flagellants again took the streets of Europe. They began to flog, themselves, to atone for sins. The movement spread quickly. Again, many people joined them. According to sources, they began whipping their bodies for thirty-three and a half days. Perhaps encouraged by the increase in attendance they began preaching confessing. This behavior led to the reaction of the Papacy. The clergy saw their existence as a danger. The Pope forbade the Flagellants' actions and ordered their suppression. The king of France also supported the pope's decision. Their performances were banned in many cities. Despite this, they continued their rituals in the backgrounds. They continued their activities without spilling over into the public sphere. However, they did not take any action that would make such a sound again.

